

DE OMGEVINGSWET EN VERGELIJKBARE WETSHERZIENINGEN

Voorbeelden en lessen uit drie andere West-Europese pogingen tot integratie van wetgeving

Daan Hollemans*

■ Met nog circa drie jaar te gaan tot het van kracht worden van de Omgevingswet, zullen de meesten wel iets over de wet gehoord hebben. Nu het van kracht worden van de wet nadert, wordt het tijd om te kijken hoe drie andere West-Europese landen de laatste jaren geprobeerd hebben om wetten in te voeren die lijken op de Omgevingswet. In dit artikel ga ik, kijkend vanuit het perspectief van de ruimtelijke ordening, op drie van die pogingen in en zet ik deze af tegen de Omgevingswet.

■ Herzieningen van het ruimtelijkordenings- en milieurecht die vergelijkbaar zijn met de Omgevingswet zijn onder andere geïnitieerd in België (Vlaanderen)¹, Engeland² en Schotland^{3vi}. Dit artikel richt zich op de ervaringen in deze West-Europese landen. Al deze landen zijn net als Nederland economisch sterk ontwikkelde landen (landsdelen) met een relatief lange geschiedenis van ruimtelijke ordening. Wat opvalt, is dat het met uitzondering van België (Net als de Omgevingswet is die wetgeving daar overigens ook nog niet van kracht) gaat om bundeling van het recht op het gebied van de ruimtelijke ordening en niet zozeer om de integratie van dat recht met het water- en milieurecht. Projecten zoals de ontwikkeling van de Omgevingswet zijn dus zeldzaam. Daarom richt dit artikel zich primair op ervaringen met de bundeling van wetgeving en niet direct op ervaringen met de integratie van milieuwetgeving, waterwetgeving en wetgeving op het gebied van de ruimtelijke ordening. Wel wordt de ontwikkeling van de Omgevingswet vergeleken met die van de Belgische tegenhanger.

De voornoemde herzieningen hebben een overeenkomst in die zin dat zij zich richten op deregulering en decentralisering. De herzieningen komen ook allemaal voort uit het idee dat het de regelgeving op het gebied van ruimtelijke ordening en milieu te complex en te onsamenhangend geworden is. Daarom beogen ze regelgeving te integreren (al dan niet na het doen van de nodige aanpassingen en beogen ze de regelgeving flexibeler en simpeler te maken. Met de

herzieningen wordt ook gestreefd naar het versnellen van besluitvormingsprocedures. Daarnaast passen de herzieningen in een veranderende rol tussen overheid en burgers of private partijen: de overheid treedt terug en wil meer ruimte geven aan het faciliteren van initiatieven van burgers en bedrijven. Daartoe moet de overheid randvoorwaarden stellen waarbinnen die initiatieven moeten passen en uitgevoerd kunnen worden.

In Engeland leidde de herziening tot verwarring onder ruimtelijk planners omdat zij door een gebrek aan verwachte begeleiding bij de cultuurverandering niet wisten hoe zij met het hervormde stelsel om moesten gaanⁱⁱⁱ. Een herziening van het ruimtelijkordenings- en/of milieurecht komt dus niet zonder meer tot stand. Dat blijkt ook uit Nederlandse ervaringen. Net als de Omgevingswet waren de eerdere herzieningen van het Nederlandse planningsstelsel ook gericht op deregulering, decentralisering, het creëren van een meer faciliterende houding van overheden en het versnellen van procedures en kwamen ook die veranderingen niet gemakkelijk tot stand^{3 4}.

De Omgevingswet zet de lijn voort die in 2009 ingezet is met de Waterwet. Met die laatste wet zijn verschillende toestemmingen en vergunningen op het gebied van water geïntegreerd tot een vergunning. Tolsma⁵ wijst erop dat in de Waterwet zes vergunningstelsels op het gebied van water geïntegreerd zijn tot één watervergunning. Aan deze watervergunning ligt een volledig integraal

* **Daan Hollemans** werkt als adviseur ruimtelijke strategie bij Antea Group en bereidt een promotieonderzoek naar de Omgevingswet voor. Dit artikel is op persoonlijke titel geschreven.

toetsingskader ten grondslag, dit in tegenstelling tot het toetsingskader uit de Wabo. Wabo staat voor Wet algemene bepalingen omgevingsrecht, dit is een integratie van 25 voorheen separate vergunningstelsels die betrekking hebben op de fysieke leefomgeving (bouwen, milieu, natuur, monumenten) tot een vergunning: de omgevingsvergunning. Aan de andere kant zijn in de Wabo wel belangen van verschillende beleidsterreinen geïntegreerd, terwijl de Waterwet logischerwijs alleen betrekking heeft op water. Maar als het gaat om werken met een integraal toetsingskader, dan hebben partijen die met de Waterwet werken, zoals waterschappen, daar al ervaring mee.

Van ruimtelijke ordening naar beleid voor de (fysieke leef)omgeving

De eerste Belgische wet die leidde tot planmatige ruimtelijke ordening is de ‘Wet op de Stedebouw’ van 29 maart 1962. Vanaf die periode werden in Vlaanderen plannen voor gebieden (gewesten) gemaakt waarin per gebied bestemmingen en ontwikkelingsmogelijkheden vastgelegd werden. Vanaf de jaren ‘90 werd gewerkt aan het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (te vergelijken met een structuurvisie) waarvan de inhoud werd vertaald in diverse ruimtelijke uitvoeringsplannen (te vergelijken met een bestemmingsplan). Als reactie op de als relatief technocratisch beleefde planologie van de jaren ‘60 is het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen opgesteld in overleg en samenwerking met belanghebbenden. Van den Broek wijst erop dat midden jaren ‘90 in België ook werd gewerkt aan het bundelen en vereenvoudigen van het milieurecht als reactie op de sectorale ontwikkeling van diverse wetten die samen het milieurecht vormen. Van den Broek wijst er ook op dat deze ambitie tot bundeling niet volledig geslaagd is. Water- en bodemwetgeving was niet meegenomen en tot 2013 zijn er ook geen ambities tot het integreren van wetgeving op het gebied van natuur, erfgoed en ruimtelijke ordening geweest⁶.

In Vlaanderen wordt momenteel gewerkt aan een herziening van de wetgeving en het beleid op het gebied van ruimtelijke ordening, water en milieu. Hiermee lijkt wel een poging te worden gedaan

om het milieu- en waterrecht te integreren met het recht op het gebied van de ruimtelijke ordening. Zo wordt er gewerkt aan een decreet dat inzet op het vereenvoudigen, gebruiksvriendelijker en transparanter maken van de instrumenten voor ruimtelijke ordening. Daarnaast is er wetgeving ontwikkeld waarin de versnelling van complexe projecten centraal staat. Aan deze wet ligt een advies van een commissie ten grondslag. Het motto van dit advies is ‘sneller door beter’. Het advies, net als het motto, is te vergelijken met het advies van de Commissie Elverding. De ideeën van de Commissie Elverding vinden ook hun plek in de Omgevingswet. De wet voor de versnelling van complexe projecten laat zich vergelijken met de Crisis- en herstelwet. In Vlaanderen zijn daarnaast de ministeries die voorheen separaat verantwoordelijk waren voor ruimtelijke ordening en milieu, gefuseerd tot een omgevingsdepartement. Dit doet dan weer denken aan de fusie van de ministeries van VROM en Verkeer en Waterstaat tot het ministerie van Infrastructuur en Milieu (tegenwoordig Infrastructuur en Water). Vooruitlopend op die fusie tot een omgevingsdepartement in Vlaanderen zijn experimenten uitgevoerd met geïntegreerde beleidsvorming voor de fysieke leefomgeving. Dit lijkt weer op de experimenten met het opstellen van omgevingsvisies. Kortom, er is een groot aantal overeenkomsten tussen de ontwikkeling van de Omgevingswet en de herziening van recht op het gebied van ruimtelijke ordening en milieu in Vlaanderen.

De overeenkomsten blijken ook uit een nieuw Vlaams beleidsplan. In een nieuw en strategisch georiënteerd beleidsdocument, het ‘Beleidsplan Ruimte Vlaanderen’, moeten zowel ruimtelijke- als milieucomponenten een plek krijgen. In het kader van meer integratie van het waterdomein met het ruimtelijk domein is in het kader van het uitvoeren van het beleidsplan onder andere een bouwstop in overstromingsgevoelige gebieden opgesteld. Het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen zet ook sterk in op het voorkomen van nog meer ruimtebeslag op de schaarse Vlaamse open ruimte. Maar de eerste drie doelstellingen van het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen in het bijzonder vertonen sterke overeenkomsten met de Omgevingswet.

In die eerste drie doelstellingen staan de volgende zaken centraal:

- 1 Gebiedsgerichte uitwerking van centraal voorgeschreven beleid.
- 2 Ruimte voor maatwerk waarbij de (lokale) overheid niet langer toetst, maar meedenkt en niet direct overgaat tot reguleren.
- 3 Streven naar geïntegreerde gebiedsontwikkeling.

Een gemene deler met de Omgevingswet is dat deze Vlaamse herziening moet leiden tot snellere en eenvoudiger planvorming. Met het oog op tijdswinst wordt in beide gevallen de nadruk gelegd op de eerste en informele fasen (de zogenoemde voorkant) van het planvormingsproces zodat de formele fase sneller doorlopen wordt. Onderzoek naar de experimenten met geïntegreerde beleidsvorming voor de fysieke leefomgeving laat zien dat dit geïntegreerde beleid nog niet volledig ontwikkeld is. Het schort nog te veel aan de samenwerking tussen beleidsdomeinen om geïntegreerd beleid te ontwikkelen. Ook de vertaling van de ambitie tot het maken van geïntegreerd beleid in een organisatie is een aandachtspunt. De introductie van een nieuw instrument/nieuwe werkwijze op zichzelf zorgt niet voor een geïntegreerd proces. Deze problemen zijn vooral organisatorisch van aard. Zowel in Vlaanderen als in Nederland wordt een poging gedaan om ruimtelijke ordening (met welke naam dan ook) en dan vooral de rol van de overheid in de ruimtelijke ordening, opnieuw uit te vinden. In beide landen lijkt de overheid zich terug te trekken als actieve speler en zich meer te positioneren als een partij die zich bezighoudt met visievorming, het stellen van kaders en het meedenken alvorens over te gaan tot toetsing aan kaders. Net als de Omgevingswet is de Belgische tegenhanger nog niet van kracht, dus over de effecten kan nog geen uitspraak gedaan worden.

Cultuurverandering

Experimenten die onder de Crisis- en herstelwet uitgevoerd worden om het gedachtengoed van de Omgevingswet nu al in de praktijk te brengen, laten zien dat het aannemen van de meer op samenwerking gerichte en proactieve werkwijze die de Omgevingswet voorstaat, staat of valt met cultuurverandering. Daarbij gaat het om een verandering in houding en gedrag. Het is idee is

dat een overheid moet leren open te staan voor nieuwe inzichten en voor kennis van derden. In aanvulling op het voorgaande is het idee ook dat een overheid ruimte moet geven aan organische ontwikkeling. Een primair toetsende houding moet getransformeerd worden tot een veel meer op dialoog gerichte houding.

Tussen 2001 en 2010 vond in Engeland een herziening van het stelsel van ruimtelijke ordening en het bijbehorend recht plaats. Engeland kent net als Nederland een planningsstelsel dat ontstond uit lokale praktijken om ongebreidelde stedelijke uitbreiding tegen te gaan, goede woningen te bouwen en het milieu te beschermen. Aan het begin van de 20ste eeuw zijn deze praktijken geformaliseerd in wetgeving. Gedurende de 20ste eeuw werd die wetgeving steeds uitgebreid met nieuwe wetten. Sinds 2011 ligt het primaat voor ruimtelijke planning weer bij de lokale overheid nadat het daarvoor primair een verantwoordelijkheid was voor de regionale overheden.

Een onderdeel van deze herziening was de ontwikkeling van een werkcultuur die zich laat kenmerken als 'proactief', 'creatief' en 'flexibel'. Tevens werd ingezet op deregulering, het vergroten van de bestuurlijke afwegingsruimte en verbetering van de dienstverlening aan het publiek. De reden dat deze herziening nodig werd geacht, kan samengevat worden als een aversie tegen lange besluitvormingsprocedures, te gedetailleerde regels (die economische ontwikkeling beperkten) en een planningsstelsel dat niet meer kon voldoen aan de eisen die de hedendaagse samenleving stelt. Deze problemen en ambities vertonen gelijkenissen met die aan de Omgevingswet ten grondslag liggen. Immers, de Omgevingswet moet zorgen voor meer samenhang in de regels met betrekking tot de fysieke leefomgeving en zorgen voor regels die beter aansluiten op de huidige en toekomstige ontwikkelingen. Het vergroten van de flexibiliteit van de ruimtelijke ordening, het vergroten van de bestuurlijke afwegingsruimte en het versnellen en verbeteren van besluitvormingsprocedures zijn drie van de verbeterdoelen die met de Omgevingswet worden nagestreefd.

De Engelse herziening liep stuk op een overheid die, zelf of bij monde van verschillende uitvoeringsorganen maar ook via beroepsorganisaties, tegenstrijdige berichten over de gewenste nieuwe werkcultuur en de weg daarnaartoe gaf. Tevens werd het planologen bij

het maken van plannen in een aantal gevallen verplicht om advies van niet-overheidsorganen in te winnen (zoals de Engelse tegenhanger van de Commissie m.e.r.). Mede door de tegenstrijdige berichten van de overheid ging men steeds meer adviezen vragen. Adviezen waren bedoeld als *adviezen*, maar de veelheid aan advies creëerde een context die de geboden vrijheid (de afwegingsruimte) inperkte. ‘Kunnen’ werd daardoor ‘moeten’. Suggesties werden afvinklijst. De veelheid aan informatie creëerde dus meer onzekerheid en starheid door nauwgezette naleving van de (soms tegenstrijdige) adviezen dan een proactief, creatief en flexibel planningsstelsel.

Naast de ontwikkeling van een flexibel planningsstelsel werd ook de nadruk gelegd op het zo efficiënt mogelijk maken van planvormingsprocessen. Vooral het vergroten van de efficiëntie werd sterk benadrukt. Men werd verplicht om bepaalde doelen te behalen (zoals voor een bepaalde datum een plan voorleggen aan de overheid). Dit terwijl juist op het lokale niveau veel ruimte voor flexibiliteit werd geboden zodat lokale behoeften in plannen opgenomen kan worden en zodat er met plannen geëxperimenteerd kan worden. Hoe een visie of bestemmingsplan er dan ook uit moet zien, werd niet gedetailleerd beschreven door de wetgever. De inherente spanning tussen efficiëntie (behalen van vooraf vastgestelde doelen) en het bieden van flexibiliteit zorgde voor risico-ontwijkend gedrag onder planologen. Zij zorgden er liever voor dat er een plan voor de vastgestelde datum bij de overheid lag, dan dat zij gingen experimenteren bij het opstellen van het plan (de overheid kan namelijk goedkeuring aan het plan onthouden als het plan niet voldoet).

De hervormingsambitie werd uiteindelijk getransformeerd tot een boodschap van gedetailleerde, functionele, specifieke vereisten. De aanvankelijk door de overheid geboden ruimte voor lokale afwegingen en creatieve oplossingen werd niet benut. Grotendeels komt dit doordat planologen zich afhankelijk maakten (of waanden) van sturing ‘van boven’ en bij gebrek aan die sturing of door tegenstrijdig advies onzekerheden en risico’s gingen vermijden. De vraag die bij mij nu opkomt, is hoe groot de kans is dat de genoemde effecten ook optreden bij de (invoering van de) Omgevingswet? De probleemstellingen en ambities vertonen immers overeenkomsten. Wellicht dat door de experimenten onder de Crisis- en herstelwet al

een cultuur ontwikkeld wordt waarin de ambities van de wetgever beter landen en waarin werken op een andere manier als uitdaging in plaats van risico gezien wordt. Als dat het geval is, kan de invoering van de Omgevingswet stukken beter gaan dan de invoering van het herziene ruimtelijkorderingsrecht in Engeland.

Oud en nieuw

Net als het Engelse planningsstelsel is ook het Schotse planningsstelsel hervormd. Het planningsstelsel in Schotland wijkt af van het Engelse planningsstelsel. Het planningsstelsel bestaat uit de landelijke overheid en de lokale overheid. Voorheen lag de verantwoordelijkheid voor ruimtelijke ordening in Schotland bij primair bij de regionale en landelijke overheid. Na wetwijzigingen in de jaren '90 is de regionale overheid afgeschaft en ligt het primaat voor ruimtelijke planning bij de lokale overheid. Op nationaal niveau maakt de landelijke overheid sinds 2004 een strategische visie die sturing moet geven aan de lokale overheid. De lokale overheden werken die visies uit in operationele plannen. Overigens maken de vier grote Schotse steden, als ‘tussenlaag’ ook een strategische visie als uitwerking van de landelijke overheid. Deze wetwijziging is doorgevoerd om Schotland als separaat land te positioneren waarmee het land enige afstand neemt van het Verenigd Koninkrijk waar ook Engeland deel van is⁷.

In 2006 is met de ‘Planning Act 2006’ het Schotse planningsstelsel hervormd. Het doel was om beleidsdomeinen zoals gezondheid en mobiliteit op zowel nationaal als lokaal niveau meer te integreren in ruimtelijke ordening. Het versnellen van procedures en bieden van meer flexibiliteit is in dit geval niet expliciet als doel van de hervorming benoemd. Hoewel integratie van beleidsdomeinen in ruimtelijke plannen niet voor ieder beleidsdomein even goed mogelijk was of door gebrek aan politiek draagvlak voor integratie even goed ging, leidde het wel tot meer dialoog tussen beleidsmakers en daarmee tot meer integrale plannen.⁸

In een analyse van wat er gebeurde in een hervorming van het Schotse planningsstelsel laten Peel en Lloyd zien dat, ondanks de claim dat het nieuwe stelsel een radicale breuk met het verleden betekende, er sprake blijft van een hybride van een oud en nieuw planningsstelsel. De ambities bij het hervormen van het planningsstelsel waren, net als

bij de Omgevingswet, gericht op het vergroten van de efficiëntie en transparantie van het systeem. Daarnaast werd ingezet op het versterken van de rol van burgerparticipatie. Na hervorming bleek dat in het nieuwe systeem de nadruk werd gelegd op zowel het vergroten van de efficiëntie als op burgerparticipatie. Tussen deze twee onderwerpen zit echter een spanning⁸. Immers, veel aandacht besteden aan het een kan ten koste gaan van het ander. Ook de Omgevingswet maakt participatie minder vrijblijvend: participatie kan een indieningsvereiste zijn en wordt door de Omgevingswet onder andere verplicht gesteld bij toepassing van het kerninstrument ‘het projectbesluit’. Een suggestie hier is dan ook om in planvormingstraject bij aanvang al te bepalen hoe het vergroten van efficiëntie en meer burgerparticipatie zich tot elkaar verhouden, welke het zwaarst weegt en de wijze waarop beide ingezet kunnen worden.

Beleidscyclus en Kaderrichtlijn water

In het licht van deze vergelijking is het ook interessant om op te merken dat een belangrijk onderdeel van de Omgevingswet, namelijk de beleidscyclus, ontleend is aan milieunormeringen zoals gebruikt door de Europese Unie in onder andere de Kaderrichtlijn Water (2000/60/EG). De beleidscyclus staat voor een continue zorg voor de fysieke leefomgeving en voor het bieden van ruimte voor ontwikkeling. Daarmee is de beleidscyclus belangrijk voor het behalen van de verbeterdoelen van de Omgevingswet. Waterschappen hebben al ervaring met het werken met de Kaderrichtlijn water en daarmee wellicht (impliciet) ook al met het werken met de beleidscyclus uit de Omgevingswet. Een belangrijk voordeel.

In de beleidscyclus staat de kwaliteit van de fysieke leefomgeving als geheel centraal. Bestuursorganen moeten bij de uitoefening van hun taken en bevoegdheden rekening houden met de samenhang tussen onderdelen van de fysieke leefomgeving en de bijbehorende belangen. Hiermee krijgt de integrale benadering van de fysieke leefomgeving die de Omgevingswet voorstaat uitwerking. De beleidscyclus staat voor een doorlopend proces van het vaststellen van een langetermijnvisie met daarin ambities en een sturingsfilosofie, het uitwerken van de ambities en sturingsfilosofie in (algemene) regels, programma's en individuele toestemmingen (een vergunning), monitoren of de normen/

doelen behaald worden en waar nodig ingrijpen. Volgens deze cyclische methodiek worden onder de Omgevingswet eisen gesteld aan legio activiteiten in de fysieke leefomgeving en leidt de doorwerking van beleid tot nieuwe visievorming. Door uit te gaan van dit cyclisch proces wil de overheid komen tot een actieve benadering om continue te werken aan een goede kwaliteit van de fysieke leefomgeving. Zelf stelt de wetgever: “*De beleidscyclus vormt het algemene denkmodel voor situaties dat overheden een opgave in de fysieke leefomgeving oppakken en daartoe beleid formuleren.*” (memorie van toelichting Omgevingswet, blz. 23).

Waterschappen hebben veel ervaring met harde normstelling, denk aan normen voor waterkwaliteit, waterkwantiteit en waterveiligheid. Dit soort normen blijven onder de Omgevingswet bestaan. De Omgevingswet noemt dit omgevingswaarden. Omgevingswaarden zijn maatstaven voor de kwaliteit van de fysieke leefomgeving die meetbaar, berekenbaar of anderszins objectief zijn. Er zijn ook verplichte omgevingswaarden. Die waarden hebben betrekking het waterdomein. Voor de veiligheid van primaire waterkeringen worden omgevingswaarden door het Rijk vastgesteld. De provincie stelt omgevingswaarden vast voor de veiligheid van andere waterkeringen dan primaire waterkeringen en voor de gemiddelde jaarlijkse overstromingskans. Vaststelling van een omgevingswaarde leidt tot de verplichting om te monitoren of de omgevingswaarde behaald wordt. Als dat niet het geval is bestaat ook de verplichting om een programma met maatregelen op te stellen om de omgevingswaarde te behalen.

Omgevingswaarden kunnen hun doorwerking krijgen in plannen die burgers en bedrijven rechtstreeks binden (bijvoorbeeld het omgevingsplan). Zo kan in een omgevingsplan bepaald worden dat, gelet op het belang van het voorkomen van wateroverlast, er regels worden gesteld over het maximale oppervlak van een perceel dat mag worden verhard. Aangenomen dat het omgevingsplan een uitwerking van een omgevingsvisie is, is het volgens mij van belang dat waterschappen na gaan denken over hoe zij hun belangen (al dan niet in de vorm van omgevingswaarden) gaan borgen in de plannen van lagere overheden. Dit mede omdat de voorbeelden uit België en Schotland laten zien dat het integreren van beleidsdomeinen

tot een samenhangende visie ook niet altijd lukt. De vertaling van ambitie naar beleid is daarbij een aandachtspunt. De ervaring van waterschappen met harde normstelling is een belangrijke, maar volgens mij is het ook van belang om te beseffen dat een visievormend proces minder technisch (lees: creatiever en interactiever) is dan harde normstelling en dat er naast het waterschapsbelang ook allerlei andere belangen een plek moet krijgen in de plannen van andere overheden. Een eerste stap in dit proces is vaststellen welke ambities je als bestuursorgaan hebt, deze ambities vertalen naar (beleids)doelen en bepalen of die doelen met het eigen instrumentarium (waterschapsverordening) of via het instrumentarium van anderen behaald kunnen worden. Dat helpt wellicht ook bij het voorkomen van de onzekerheid uit het Engelse voorbeeld. Immers, als je weet wat je wil, wat je mag en wat je kunt, kun je adviezen beter op waarde schatten.

Conclusie

Uit de aangehaalde voorbeelden blijkt dat er in meerdere landen ambities tot de ontwikkeling van wet die te vergelijken is met de Omgevingswet geweest zijn. Ambities die sterk leken op die aan de Omgevingswet ten grondslag liggen, zoals in België en Engeland. En ambities die op onderdelen overeen kwamen met de ambities uit de Omgevingswet, zoals in Schotland. In alle gevallen kan gesteld worden dat de ambities in meer of mindere mate niet behaald zijn. De ervaring in Engeland laat zien dat minder (belemmerende) regelgeving kan leiden tot meer onzekerheid. Deze onzekerheid werkt vertraging in de hand. De ervaringen in België en Schotland laten zien dat het integreren van beleidsdomeinen tot een samenhangende visie ook niet altijd lukt. De vertaling van ambitie naar beleid is daarbij een aandachtspunt. De Nederlandse wetgever staat dus voor een grote opgave. Deze opgave zal hoe dan ook consequenties hebben voor het Nederlandse planningsstelsel. Of het gehele planningsstelsel volledig gaat veranderen vraag ik mij af. De introductie van een nieuw systeem leidt vaak tot een co-existentie van nieuwe en oude systemen⁹. Echter, allen die zich met de fysieke leefomgeving bezig houden zullen zich wel moeten voorbereiden op de Omgevingswet om de herhaling van de voorgaande voorbeelden in Nederland te voorkomen en om hun belang ook onder de Omgevingswet duurzaam te borgen. ■

ABSTRACT

The Netherlands are witnessing a reform of environmental and spatial planning law (the Environment and Planning Act or in Dutch: Omgevingswet), as did three other West-European countries (Belgium, England and Scotland) in the past years. Common themes in these reforms are deregulation and decentralisation. This article elaborates on initiatives aimed at reforming environment and planning law in Belgium, England and Scotland and compares these reforms (where possible) with the development of the Environment and Planning Act. By elucidating the ongoing changes to Dutch environmental and spatial planning law and the way people dealt with these changes in those three other countries, the article draws parallels between the various reforms. Also, the article stirs up questions about the probability of the development of the Environment and Planning Act stepping in the same pitfalls as the other reforms that are dealt with in this article.

- 1 Leinfelder, H. (2015) 'Gevallen'-planning en hoe moeilijk het is om daden in gedachten te vertalen: Maak ruimte voor het omgevingsbeleid in Vlaanderen en Nederland', in: Bouma, G. en Vanempen, E., eds., *Ruimte maken: gebundelde papers en bijdragen*, PlanDag 2015, Leuven, 21 mei 2015, Leuven: Stichting Planologische Discussiedagen, 133-142.
- 2 Gunn, S. and Hillier, J. (2014) 'When Uncertainty is Interpreted as Risk: An Analysis of Tensions Relation to Spatial Planning Reform in England', *Planning, Practice & Research*, 29(1), 56-74.
- 3 Buitelaar, E., Bregman, A., Van den Broek, L., Evers, D., Galle, M., Meijer, T. en Sorel, N. (2012) *Ex-durante evaluatie Wet ruimtelijke ordening: tweede rapportage*, Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving.
- 4 Evers, D. (2015) 'Formal institutional change and informal institutional persistence: the case of the Dutch provinces implementing the Spatial Planning Act', *Environment and Planning C: Government and Policy* 2015, 33(2), 428-444.
- 5 Tolsma, H.D. (2010) 'De toekomst van de Wabo: een omgevingsvergunning met een integrale belangenafweging', *Milieu & Recht*, 37(2), 146-150.
- 6 J.H.G. van de Broek (2012) *Bundeling van het omgevingsrecht*, proefschrift Universiteit Maastricht.
- 7 Haughton, G., Allmendinger, P., Counsell, D. en Vigar, D. (2010) 'Spatial planning in a devolved Scotland' in *The New Spatial Planning: Territorial management with soft spaces and fuzzy boundaries*, Abingdon: Routledge, 111-132.
- 8 Peel, D. en Lloyd, G.M. 'Neo-traditional planning. Towards a new ethos for land use planning?', *Land Use Policy*, 24(2007), 396-403.
- 9 Driessen, P.P.J., Dieperink, C., Van Laerhoven, F., Runhaar, H.A.C. en Vermeulen, W.J.V. 'Towards a Conceptual Framework for the Study of Shifts in Modes of Environmental Governance: Experiences from the Netherlands', *Environmental Policy and Governance*, 22(2012), 143-160.